

**En Garde
20/21**

Otvorene učionice
Avangarde _ Dimitrije Tucović _ Slike o ratu

EN GARDE 20/21

Priručni:

Branislav Dimitrijević

Maria Glišić

Aleksandra Sekulić

Glavni urednik:

Željko Štanić

Marijana Nikolić

Željko Barać

Željko Štanić

Željko Štanić

Željko Štanić

Željko Štanić

Željko Štanić

Željko Štanić

Željko Štanić

Izdavač:
Heinrich Böll Stiftung

U saradnji sa:
Centrom za kulturnu
dekontaminaciju

Za izdavača:
Dr Andreas Poltermann

Urednik:
Branislav Dimitrijević

Urednice programa:
Aleksandra Sekulić i Maria Glišić

Dizajn i prelom:
Metaklinika studio

Fotografije:
Srdan Veljović

Prevod s engleskog:
Milan Bogdanović

Prevod s nemačkog:
Maja Matić

Prevod sa mađarskog:
Marija Šimoković

Lektura i korektura:
Agencija Štrikla, Ana Pejović
(tekst Marsela Bajera)

Tiraž:
500

Posebna zahvalnost:
Borki Pavićević, Goethe Institut
Beograd, Udruženju Krokodil iz
Beograda

Ova publikacija predstavlja rezultat
dvodnevnog programa En Garde,
Avant-Garde: 20/21 – „Čovek peva po-
sle rata”, održanog u saradnji sa Cen-
trom za kulturnu dekontaminaciju
17. i 18. oktobra 2014. godine.

Stavovi izrečeni u ovoj knjizi pripadaju
isključivo autoru i njegovim saradnici-
ma i ne predstavljaju nužno zvaničan
stav Fondacije Heinrich Böll niti Cen-
tra za kulturnu dekontaminaciju, ili
drugih ovde pomenutih organizacija.

**En Garde
20/21**

Otvorene učionice
Avangarde _ Dimitrije Tucović _ Slike o ratu

Stanislava Barać

„Žena peva posle rata – Da li je pažljivo slušaju?“

Sve intenzivnija istraživanja ženskog književnog nasleđa, posebno iz perspektive ginokritike, feminističke teorije i rodni studija, menjaju i uslo-
žnjavaju dominantnu sliku o srpskim *izmima*. (N)ove studije pokazuju ne
samo to da ono što se naziva književnim kanonom i kanonskim tumače-
njima podleže (nekad i radikalnom) preispitivanju, što se od feminističkih
pristupa već i poslovično očekuje; one, što je podjednako važno, pokazuju
i da su sami književni korpusi određenih epoha i *izama* mnogo širi nego
što to dosadašnje istorije književnosti, udžbenici i fakultetski programi
prikazuju. Idologeme književne vrednosti i „univerzalnosti“, koje imaju ili
su imale nesumnjivu pozitivnu (regulatornu) funkciju u književnom živo-
tu i proučavanju književnosti, danas se ukazuju i kao književnokritičarska
ili književnoistoričarska opsesija koja zaklanja bogatstvo i raznovrsnost
književnosti i kulture, i čini da čitave književne i intelektualne tradicije
ostaju nevidljive. Zato nije neobično što je jedan od prvih sistematskih
projekata istraživanja ženskog književnog nasleđa u Srbiji u svom nazivu
sadržao sintagmu *zavera nečitanja*.

Nova tumačenja srpske odnosno jugoslovenske književne avangarde
i modernizma koja proizlaze iz ginokritičkih i feminističkih pristupa
potiču iz, podelimo ih uslovno, tri tipa istraživanja, koja bi se isto tako
uslovno mogla nazvati 1) periodičkim, 2) poetičko-naratološkim i 3) ide-
ologemsko-tematskim. Neka od tih istraživanja uveliko su u toku, neka
tek u začetku, ali u svakom slučaju ona još nisu osvojila široku legitima-
ciju u domaćem akademskom polju.

Prvi tip predstavljaju proučavanja koja polaze od bazičnih, uslovno rečeno
pozitivističkih istraživanja: pažljivog čitanja ukupne (ne samo književne)
periodike pokretane posle Prvog svetskog rata, a posebno ženske periodi-

ke odnosno ženskog autorstva u „kanonskoj” periodici (*Srpski književni glasnik, Misao, Život i rad, Nova Evropa*). Započela su još krajem sedamdesetih godina 20. veka usamljenim poduhvatima Slobodanke Peković, da bi tek posle 2000, nakon brojnih naučnih i publicističkih feminističkih inicijativa devedesetih godina 20. veka, akademski prostor za njih postao daleko šire otvoren.¹ Ove *feminističke studije periodike* ukazuju na ključni kontekst tadašnjeg ženskog autorstva: ono se razvija u okviru borbe za žensko pravo glasa (što je bio samo politički najvidljiviji izraz zahteva za pravo autorstva nad sopstvenim životom), u okviru prvih časopisa kojima su urednice i većinske saradnice žene i u okviru nove interpretativne zajednice koja žensko iskustvo smatra važnim.

Ako međuratni ženski časopisi otkrivaju koliko je mnogo različitih autorki tada delovalo i šta su sve imale i umele da kažu u sopstvenoj autorској sobi, još je zanimljivije ono što se iščitava iz njihovog prisustva i pozicioniranja u „muškim” časopisima. Izgubivši svog patrona (u dobrom i lošem značenju te reči) Jovana Skerlića, i *Srpski književni glasnik* kakav je bio do 1914. godine, posleratne autorke su se suočile s činjenicom da ih radije (masovnije) prihvataju estetički konzervativni urednici, poput Sime Pandurovića u časopisu *Misao* ili Bogdana Popovića (i drugih urednika) u Novoj seriji *Srpskog književnog glasnika*, nego (novi) modernisti i avangardisti. Dovoljno je samo uporediti bibliografije *Misli* i *Srpskog književnog glasnika*² (i nenapisanu bibliografiju časopisa *Život i rad*), s jedne, i avangardnih/modernističkih/(pred)nadrealističkih časopisa s druge strane³, pa uočiti upadljivu razliku u prisustvu autorki u ove dve periodičke grupe. Dok je *Misao* predstavljala otvorenu radionicu, vežbionicu i govornicu za raznovrsne ženske glasove, najčešće feminističke

---

1 Danas vredi pomenuti bazu podataka i časopis *Knjiženstvo*, rezultat projekta *Knjiženstvo, teorija i istorija ženske književnosti na srpskom jeziku do 1915. godine*, koji vodi Biljana Dojčinović. S obzirom na to da je baza podataka zamišljena kao iscrpan (p)opis i najmanjeg članka koji je svaka predstavljena autorka objavila u nekom časopisu, i činjenicu da su neke od autorki svoj rad započele pre 1915, a glavna dela napisale posle Prvog svetskog rata, ova je baza postala nezamenljiv oslonac za proučavanje međuratne ženske književnosti, i to upravo u svetlu časopisne produkcije. U tom svetlu, ženskim književnim i intelektualnim nasledem bave se doktorske disertacije i studije Jelene Milinković, Ane Kolarić, Stanislave Barać, Gordane Stojaković.

2 Dobrilo Aranitović, *Bibliografija časopisa Misao (1919–1937)*, Matica srpska, Novi Sad, Službeni glasnik, Beograd, 2012; Staniša Vojinović, *Srpski književni glasnik: bibliografija Nove serije (1920–1941)*, Institut za književnost i umetnost, Beograd, Matica srpska, Novi Sad, 2005.

3 Biljana Andonovska i Bojan Dražić, „Bibliografija prednadrealističke periodike (Putevi, Putevi – Nova serija, Svedočanstva, Večnost, 50 u Evropi)”, *Značaj bibliografije periodike za istraživanje književnosti i kulture*, Institut za književnost i umetnost, Beograd, 2014, 243–268.

(Ksenija Atanasijević, Julka Hlapec-Đorđević, Danica Marković, Desanka Maksimović, Anica Savić-Rebac, Jela Spiridonović-Savić, Milica Janaković, Anđelija L. Lazarević, Anka Gođevac, Mimi V. Vulovićeva, Paulina Lebl-Albala), dotle se u *Zenitu*, *Putevima*, *Svedočanstvima* i *Nadrealizmu danas i ovde* autorke pojavljuju tek sporadično. Dok su urednici časopisa *Misao*, *SKG* i *Život* i rad tekstove svojih autorki rado stavljali na poziciju uvodnog članka, dotle su imena autorki avangardnih glasila češće navedena na marginama časopisnog prostora: kao imena prevoditeljki, kao imena onih kojima *glavni* autori posvećuju svoje pesme.

Posebno je upadljiv obrt u časopisu *Misao* (1919–1937), koji se događa kada književno konzervativni Sima Pandurović i Velimir Živojinović na dve godine prepuste uređivanje časopisa avangardnom Ranku Mladenoviću (1922–1923). *Misao* tada postaje jedno od središta književne avangarde i mesto na kom se objavljuju ključni manifesti i tekstovi srpske avangarde. Međutim, upravo tada radikalno se redukuje broj autorki i feminističkih tema u časopisu. Kada Pandurović ponovo preuzme časopis, na njegove stranice vraćaju se i ženski glasovi.

Opisana pojava pokreće pitanje o *nefeminofilnosti*, pa i *antifeminizmu* avangarde. Posebno s obzirom na slične pojave u angloameričkoj književnoj javnosti: indikativno je ukazivanje Ketrin Malin na činjenicu da je uključivanjem modernističkih pisaca u britanski feministički časopis *The Freewoman* (1912) njegov (pod)naslov najpre promenjen iz *A weekly feminist review* u *The New Freewoman: A weekly humanist review*, da bi 1913. pod pritiskom Ezre Paunda u potpunosti bio promenjen u *The Egoist*, jer, za Paunda, raniji naslov dovodi do toga da se časopis meša s organima posvećenim isključivo „nevažnoj reformi” (žensko pravo glasa).¹ Iako je *The Freewoman* zapravo bio feministički *antisifražetski* časopis, Paundu je očigledno bilo važno da s njegovih stranica i korica izbriše svaku vrstu feminizma kako bi tu mogao da upiše svoju verziju modernizma, dok mu je, takođe, očigledno bilo zgodno da jednostavno preuzme časopis čiju je logistiku neko drugi/Drugi već izgradio.

Kada je reč o ženskoj periodici na srpskom jeziku, avangardna je sama pojava feminističkih časopisa posle Prvog svetskog rata. Samo je no-

---

1 Katherine Mullin, „Modernisms and Feminisms”. *The Cambridge Companion to Feminist Literary Theory* (Ellen Rooney, ed.). Cambridge UK: Cambridge University Press, 2006. 136–152.

vosadska Žena Milice Tomić mogla da ponese epitet feminističkog pre ovog prelomnog događaja, i delimično almanah *Srpskina* (1913), ali doslednih feminističkih časopisa na srpskom jeziku pre toga zapravo nema. Ženski pokret (1920–1938) je u tom smislu jugoslovenska feministička avangarda. *Jednakost* (1920), *Jugoslovenska žena* (1931–1934) i *Žena danas* (1936–1940) jesu avangarda jugoslovenske feminističko-proleterske kontrajavnosti.

Žena danas je pre svega vizuelno izraz avangardnih umetničkih praksi. Kao što je o tome već pisala istoričarka umetnosti Milanka Todić, u vizuelnim priložima i na naslovnim stranama *Žene danas* dominiraju tehnike foto-kolaža i foto-montaže: „Tehnike fotomontaže i fotokolaža, kao dobro poznate vizuelne matrice avangarde, prirodno su se preselile iz originalnog umetničkog konteksta u sferu popularnih časopisa, tačnije u polje masovnih medija. Samo tim novim postupcima fragmentarne i dinamične vizuelne reprezentacije uspešno su se i mogle formulisati ideološki nove propagandne poruke.”² Problem leži u činjenici što u domaćim istraživanjima književnosti avangardističke prakse sve doskoro nisu ni tražene u sferi masovnih medija i popularne kulture. Onaj ko je, međutim, bio spreman da prelistava međuratnu periodiku redom i bez predrasuda video bi da je *Žena danas* za svoje saradnike imala autore poput Oskara Daviča, Aleksandra Vuča i Radovana Zogovića (poslednji je za istraživanja avangarde važan pre svega kao kasniji prevodilac Majakovskog).

Drugi tip istraživanja koji unosi značajnu promenu u proučavanje srpske/jugoslovenske avangarde podrazumeva da se ustaljenom metodologijom, koja se koncentrisala na proučavanje umetničkih *postupaka*, *poetičkih* i *stilskih* osobenosti, prilazi delima koja su se doskoro smatrala neavangardnim, popularnim i ograničenim na žensku potkulturu. Neosetljivost srpskih avangardista za ženska i feministička pitanja, i neuključivanje autorki u svoje grupe, glasila i proglase, uticali su na to da i istraživači decenijama kasnije nisu prepoznavali da su posleratne autorke usvajale estetsko i političko iskustvo avangarde, ponekad s tom razlikom što su ga integrisale tek kao implicitne strukture svojih tekstova. Treba, međutim, naglasiti da je dosad jedino Gojko Tešić uvrstio *Jedno dopisivanje* (1931) Julke Hlapec-Đorđević u dvotomnu hrestomatiju avangardnog romana, kao i poeziju Anice Savić-Rebac u jednu antologiju avangardne poezije.

---

2 Milanka Todić, „Nova žena ili robinjica luksuza: naslovne strane ženskih časopisa u Srbiji (1920–1940)”, *Zbornik Muzeja primenjene umetnosti*, br. 4–5, 2008/2009: 157.

Pomenuti roman Hlapecove, čiji je puni naziv *Jedno dopisivanje: fragmenti romana*, spada u reda dela srpskih autorki koja su i eksplicitno, u ovom slučaju naslovnim autopoetičkim razotkrivanjem (*fragmenti romana*), jasno pozivala na proučavanje u ključu avangardne poetike i njenih karakterističnih postupaka. Ipak, proučavaoci avangarde propustili su tu šansu, a roman je, kao i mnogi, „vraćen” srpskoj čitalačkoj publici i akademskoj zajednici tek zahvaljujući istraživačicama. U *Prosvetinoj* biblioteci *Femina*, koju je uređivala Radmila Lazić, s propratnom studijom Svetlane Slapšak, reizdanje ovog romana 2004. godine otvorilo se kao delo koje s avangardnom praksom ne povezuje samo njegova fragmentarnost i žanrovsko prevrednovanje romana uopšte već i ironijski otklon prema još jednom (pod)žanru koji ujedno obnavlja, sentimentalnom epistolarnom romanu. Uz to, u korpus dela avangarde uvodila ga je i ideologema nove žene.

Međutim, i mnogo pre pojave ovog romana, naporedo s *Dnevnikom o Čarnojeviću* (1921) Miloša Crnjanskog stajao je dnevnički roman Milice Janković *Pre sreće* iz 1918. godine. Objavljen je kao treća knjiga u ediciji časopisa *Književni jug*, odmah posle Andrićeovog dela *Ex Ponto*. U oglasu za prva tri dela edicije rečeno je: „*Književni jug* imade i svoja redovna izdanja, birana originalna savremena dela, [...]” Tadašnji modernisti u ovom su slučaju ipak ostavili putokaz budućim istraživačima o tome kojem korpusu rani roman Jankovićeve pripada, i kako ga treba posmatrati, putokaz na koji se, međutim, nije obratila pažnja.

Taj dnevnički ali i *devojački roman*, kao i roman Crnjanskog, eksplicitno preispituje same konvencije žanra u kome je pisan. U njemu se odvija, dakle, tipično avangardističko *ogoljavanje postupka*. S tim što se u ovom romanu paralelno preispituju i izvrću konvencije dvaju žanrova: dnevničkog romana i devojačkog romana, koji je prepoznat kao podvrsta drugog podžanra: ženskog *Bildungsromana*.¹ Dakle, kao i u slučaju kasnijeg romana *Jedno dopisivanje*, ogoljavanje književnog postupka i dehijerarhizacija žanrova odvija se čak na dva plana. Kod Milice Janković može se naići i na eksplicitnija ogoljavanja postupka. Kao primer vredi navesti prvu, naslovnu pripovetku zbirke *Plavi dobroćudni vali* (1929) i nazive njena dva poglavlja: *I Priča bez sižea*; *II Priča o gospodinu koji je rekao da neće da putuje, pa je putovao*. Jedno od dela zrelije proze Milice Janko-

1 Jelena Milinković, „Devojački roman kao *Bildungsroman*”, *Književna istorija*, god. XLV, br. 149 (2013): 75–94.

vić, *Među zidovima* (1932), takođe je u novim feminističkim pristupima prepoznat kao nedvosmisleno modernistički tekst (B. Dojčinović), tj. kao delo koje stoji naporedo s pomenutim Andrićevim delom *Ex Ponto*².

Treći tip istraživanja ženskog autorstva odnosio bi se na osnovne značenjske, tematske i ideološke aspekte pojedinačnih tekstova. Tamo gde su u izražavanju avangardističkog senzibiliteta autorke bile krajnje eksplicitne – na tematskom planu – kroz književno oblikovanje ideologeme nove žene ili antiratni diskurs, onovremeni kritičari i kasniji proučavaoci takođe nisu uočili da u tim aspektima leži njihova usklađenost s avangardnom i modernističkom paradigmom.

Ako se *Lirika Itake* (1919) i *Dnevnik o Čarnojeviću Crnjanskog* smatraju ključnim modernističkim i avangardističkim izrazima onoga što je bio doživljaj sveta tzv. *posleratnih*, nova pažljiva čitanja ženskog međuratnog autorstva pokazuju da taj povratak Odiseja na Itaku, povratak ratnika u razorenu domovinu, jeste tek deo jednog antiratnog osećanja što uključuje i Penelopu, koja, međutim, nije danju parala ono što bi noću izatkala. Figura Penelope ovde je shvaćena kao *figura autorke* koja piše o ratu, a ne kao figura (pasivne) junakinje koja bilo verno bilo *neverno* dočekuje razočaranog povratnika (poput one u pesmi Dušana Vasiljeva „Čovek peva posle rata”). Pored *posleratnih*, postoje, dakle, i *posleratne*. A naporedo s ključnim delima Crnjanskog stoje zbirke Milice Janković *Neznani junaci* (1919) i *Čekanje* (1920), obe pisane s ubedljivim antiratnim porukama, ali i uopšte u duhu ekspresionističke poetike (Svirčev). Prva zbirka priča podrazumevala je iskustvo balkanskih ratova, a tek sledeća iskustvo Prvog svetskog rata. U njima odjekuje avangardistički krik nemačkih ekspresionista i ranog Ljubomira Micića: *Nikada više rata! Nikada!* Tačnije, pojedini pasusi iz *Neznanih junaka*, objavljeni nekoliko godina ranije, odjekuju u Micićevom antiratnom imperativu. Isto tako, u književnoj istoriji toliko pominjani *defetizam Dnevnika o Čarnojeviću Crnjanskog* osnovno je osećanje (anti)ratnih zbirki Milice Janković.³

S druge strane, *nova žena*, potpuno novi lik u srpskoj i jugoslovenskoj prozi posle Prvog svetskog rata, delimično je otelovljenje ideologeme novog čoveka, kakvog prizivaju *posleratni*, upravo poput pomenutog

2 Žarka Svirčev, „Ekspresionizam Milice Janković”, *Sveske*, br. 107–110, 2013.

3 Jelena Milinković: „Rat kao tema u srpskoj periodici i književnosti početkom 20. veka – Žena, *Srpski književni glasnik* i ratna proza Milice Janković i Isidore Sekulić”, *Knjiženstvo*, br. 3, 2013. <http://www.knjizenstvo.rs/magazine.php?text=89>

Ljubomira Micića u prvim brojevima *Zenita*. Ipak, to je i zasebna, feministička ideologema. Ona u jugoslovensku periodiku, pa zatim i prozu, ulazi takoreći paralelno s objavljivanjem knjige *Nova žena* Aleksandre Kolontaj. Međutim, ona ima i svoju avangardu u likovima prozaistkinja skraj 19. veka (v. studije Svetlane Tomić). Darinka Radić iz *Devojačkog romana* Drage Gavrilović, ali i brojne druge junakinje iz njenih pripovedaka i pripovedaka drugih spisateljica, pravi su prototipovi lika nove žene. Knjiga A. Kolontaj *Novi moral i radnička klasa* (1919) na srpski je prevedena već 1922. i objavljena pod imenom njenog drugog eseja u izvornom izdanju: *Nova žena*. Posle neuobičajeno obimnog prikaza knjige u *Ženskom pokretu* 1922, usledila je proza o novoj ženi, ne nužno pod uticajem Kolontajeve, koja je u celini ili pojedinim aspektima aktivirala lik nove žene. Ta su dela detabuizirala društvene fenomene i književne teme kakvi su žensko bračno neverstvo, vanbračne zajednice, tajna veza sa oženjenim muškarcem, ljubav s mlađim muškarcem, seksualnost i starenje, abortus i dvostruki moral patrijarhata.

Sami njihovi naslovi često su, ali ne obavezno, apostrofirali lik (nove) žene, pa vredi navesti jedan mogući spisak te književnosti o novoj ženi: *Plava gospođa* Milice Janković (1924); *Jedno dopisivanje* Julke Hlapec-Đorđević (1931); *Terazije* Boška Tokina (1932); *Vera Novakova* Marice Vujković (1934); *Priče o ženi* Fride Filipović (1937); *Dana Račić* Ljubice P. Radoičić (1938); *Kajin put* (1934) i *Devojka za sve* (1939) Milke Žicine. Na povezanost ideologeme nove žene i avangardne književnosti već je ukazala S. Slapšak, povodom Tokinovog romana *Terazije*.¹ O ogoljavanju postupka u romanu *Plava gospođa*, o vezi između ženske emancipacije i fascinacije brzinom i mašinom/automobilom u *Dani Račić*, ili o jednoj vrsti reportažne, novinarske književnosti, nove studije tek treba da budu napisane.

Razumevanje književne avangarde od strane književnih istoričara posle Drugog svetskog rata velikim je delom bilo uslovljeno samorazumevanjem samih avangardista. Autopoetička i metapoetička priroda avangardističkih praksi pružila je književnim istoričarima i istoričarkama mogućnost ali i privid da lako sagledaju ono što je važno, da lako vide ono što je i u avangardi *mainstream* i tako previde postojanje evolutivnih

---

1 Slapšak, Svetlana. „Film je bio završen“. Predlog za nostalglično čitanje *Terazija* Boška Tokina“, pogovor u: Tokin, Boško. *Terazije*, priredila i pogovor napisala Svetlana Slapšak. Beograd: Narodna biblioteka Srbije; Gornji Milanovac: Dečje novine (Niš: Prosveta), 1988. I–XVII.

tokova jugoslovenske/srpske avangarde. Zato nije slučajno što se ideje o proširenju korpusa avangarde ili značenja samih pojmova avangarda i modernizam javljaju kod onih istraživača i istraživačica koji književnost i kulturu posle Prvog svetskog rata proučavaju čitajući *sve* tekstove epohe, čitajući ih u izvornom kontekstu, tj. čitajući ih u ključu feminističkih i ginokritičkih pristupa.

S druge strane, ukoliko se i ostaje kod utvrđenog korpusa i utvrđenih pojmova književne avangarde, rezultati feminističkih i ginokritičkih istraživanja avangardne periodike vode ka zaključku da je marginalizacija autorki, tj. marginalizacija ženskog iskustva, bila jedan od utemeljujućih činova (pojedinih) evropskih *književnih* avangardi. Prevrednovanje svih vrednosti i raskid s oveštalim tradicijama, koji se u avangardističkoj praksi jesu odvijali i na nivou umetničkog dela/teksta i u samom (književnom) životu, nisu do kraja bili realizovani kada je u pitanju jedna „tradicija” – patrijarhalna. Ovaj zaključak, koji zasada stoji još samo kao hipoteza, tek bi proširena i precizna, komparativna istraživanja, mogla da ubedljivije potvrde ili opovrgnu.

CIP - Каталогизација у публикацији - Народна библиотека Србије, Београд

94(100)"1914/1915"(082)

7.036/.038:141.7(082)

329.14:929 Туцовић Д.(082)

EN Garde 20/21 / [urednik Branislav Dimitrijević ; fotografije Srđan Veljović ; [preveli] Milan Bogdanović, Maja Matić, Marija Šimoković]. - Beograd : Heinrich Böll Stiftung : Centar za kulturnu dekontaminaciju, 2016 (Beograd : Metaklinika). - 166 str. ; 30 cm

"Ova publikacija predstavlja rezultat dvodnevnoг programa En Garde, Avant-Garde: 20/21 - "Čovek peva posle rata", održanog u saradnji sa Centrom za kulturnu dekontaminaciju 17. i 18. oktobra 2014. godine " --> kolofon. - Tiraž 500.

ISBN 978-86-86793-17-1 (HBS; broš.)

а) Туцовић, Димитрије (1881-1914) - Зборници б) Уметност - Авангарда - Друштвени аспект - Зборници с) Први светски рат 1914-1918 - Зборници
COBISS.SR-ID 222318092